

Рядко срещани керамични съдове от Русенската селищна могила

Румяна Йорданова ^a

^a Докторант, Катедра Археология, Исторически факултет, Софийски университет „Св. Климент Охридски“, бул. Цар Освободител 15, София 1504; rumyana_yordanova@abv.bg

Rare ceramic vessels from Rousse tell

Rumyana Yordanova ^a

^a PhD Candidate, Department of Archaeology, Faculty of History, “St. Kliment Ohridski” University, 15 Tsar Osvoboditel Blvd, 1504 Sofia, Bulgaria; rumyana_yordanova@abv.bg

ABSTRACT

The following article presents a group of several rare ceramic vessels from Rousse tell. Their common specific feature is an internal separating wall that divides the interior in different parts. In one case it is placed horizontally near the rim. The interior of two other vessels is separated by one or more vertical walls into parts of different size. All three of them have different characteristics which correspond to their usage.

KEYWORDS

Unusual features, inner walls, Tell Rousse, usage

Въведение

При обработката на различни видове археологически материал, особено на такъв от праисторическите епохи, понякога се откриват необичайни предмети. Те будят както интерес от намирането на нещо ново, така и лека несигурност заради различните възможности за интерпретиране. Обикновено подобни особени находки се срещат сред дребните предмети. При анализ на керамични съдове, обаче, съществува определена монотонност, породена от еднообразието на формите, а и сред използваната украса. Рядко се намират по-специфични екземпляри, различаващи се морфологически от останалите и даващи по-богата информация за керамичното производство от конкретен обект.

Като една от изцяло проучените селищни могили в България, голямата могила при Русе предоставя многобройни и разнообразни находки, свързани с живота на това място през близо половин-хилядолетното му обитаване. От разграничените осемнадесет хоризонта произхождат няколко стотин цели и реставрирани съдове. Въпреки недостатъците в методиката и документацията от различните етапи на разкопки (Йорданова 2015, 39-40; Попов 1996, 12-13), в част от случаите могат да се възстановят комплексите от отделните сгради. Най-ясни са данните от разкопките през 1948-1953 г., ръководени от Георги Георгиев и Никола Ангелов, отразени в инвентарните книги и двете публикации за работата им на обекта (Георгиев, Ангелов 1952;

Обр. 1. Съд № 1 от Русенската селищна могила (рисушка и снимки Р. Йорданова)
Fig. 1. Vessel № 1 from Rousse tell (drawings and photos by R. Yordanova)

1957). По-оскъдни са сведенията за конкретни структури и керамичните комплекси към тях от последната кампания (1986-1989 г.), чийто краен резултат е цялостното проучване на могилата. Възможно е обаче на базата на няколко признака – близост по местонамиране и наличие на общи белези (като вторичното изпичане напр.) да се обособят приблизителните очертания на постройките и състава на керамичния инвентар към тях.

В настоящата статия са представени три съда, които се различават по наличието на прегради, разграничаващи вътрешното пространство на различни по големина части. При един от тях преградата е хоризонтална, а други два са с една или повече вертикални вътрешни стени.

Съд с хоризонтална преграда

Описание и данни за местонамирането на съд № 1

Съд № 1 (обр. 1) е с височина 14 см, диаметър на устието – 9 см, максимален диаметър – 15,4 см и диаметър на дъното – 9 см. Това е дълбок, затворен съд. Има къса цилиндрична шия, преминаваща в издута средна част. Преломът е оформен релефно като ръб на пелерина. Долната половина е във вид на пресечен конус. Дъното е леко

конкавно. От вътрешната страна, на нивото на долната част на шията, има хоризонтална преграда с дебелината 1,2 см. В средата ѝ е оставен овален отвор с диаметър 2,5-2,7 см, около който концентрично са пробити десет по-малки отворчета с диаметър около 0,5 см.

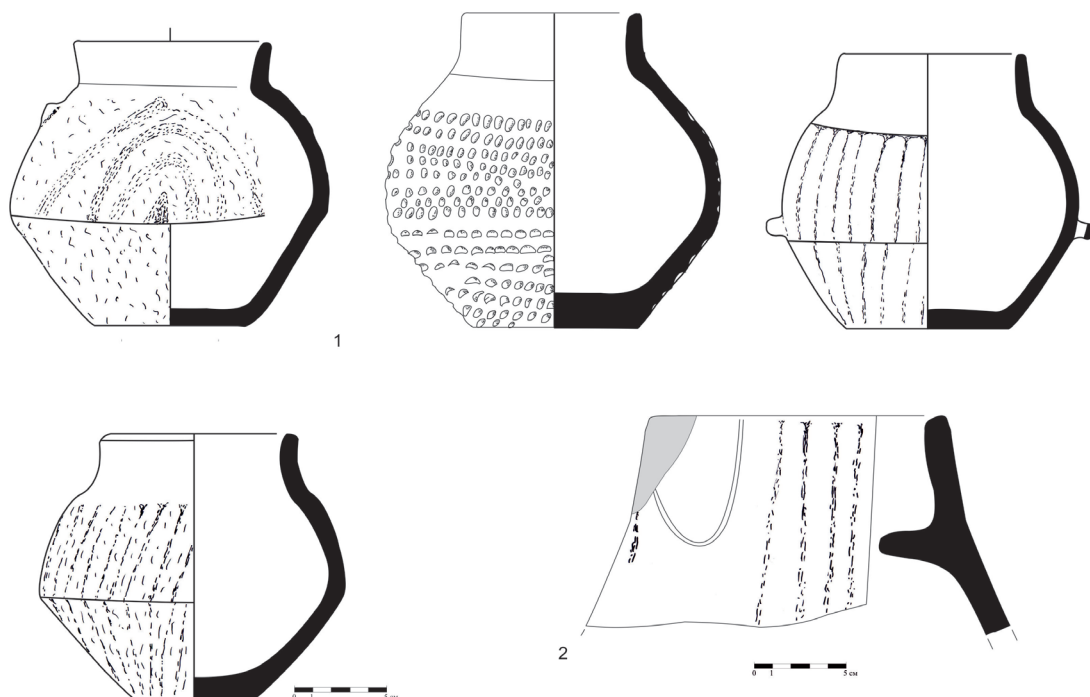
Външната повърхност е добре загладена със сиво-кафяв, на места ръждив цвят. Вътрешната повърхност, доколкото се вижда, е по-грубо загладена със сив цвят. Няма следи от вторично изпичане или опушване освен леко ръждивия цвят в долната част. Преградата е била оформена по време на формуването, като е загладена отгоре, а отдолу е оставена груба. Съдът е запазен почти изцяло. Реставрирани са част от шийката и средната част.

Няма данни за археологическия контекст на намиране. Съдът е открит при разкопките, предприети от местния русенски учител Димитър Костов и ученици от Мъжката гимназия в Русе в началото на 20-те години на XX в. (Костов 1926, обр. 113б). Целта им е била обогатяване на училищната колекция с праисторически предмети, поради което методиката на проучване включва изкопаване на „два вертикални разреза (изкопа)... по северния склон, где то се показваха пластове от червена изпечена глина“ (Костов 1926, 57). Както свидетелстват още Карел и Херменгилд Шкорпил в началото на XX в., северният склон на могилата е бил периодично заливан от водите на р. Дунав, поради което се е получил естествен разрез (Шкорпил 1914, 60). Именно там са били заложени и въпросните сондажи. Под ръководството на Рафаил Попов е проучено част от жилище с множество керамични фрагменти и само два изцяло запазени съда (Костов 1926, 58). Част от тях са били реставрирани, тъй като някои от съдовете, открити през 1921-1922 г. са с характерния червен цвят на вторичното опичане. Тъй като при съд № 1 липсват подобни белези, той вероятно не принадлежи към този контекст. Не е и част и от гробния инвентар на деветте гроба, регистрирани през същата археологическа кампания (Чернаков 2011, 87-89). Въведен е с инв. № 30, сред предметите, намерени „в селищната могила до Русе през 1921/22 г. при археологически разкопки от Д. Костов“. Десетилетия по-късно, през 1992 г., той е бил отново инвентиран с нов номер (инв. № 6245). Предоставени са данни за квадрата и хоризонта, в който е бил открит. Разбира се, тази информация не отговаря на истината, но онагледява недоразуменията, създадени от по-късни обработки на фонда.

Паралели и възможна функция

Съдът безспорно е една от интересните находки от Русенската могила. При сравняване на морфологичните характеристики се установиха няколко близки паралела с форми от т. нар. IV хоризонт (дълбочина 1,10-1,35 м от изравнения терен през 1986 г., определен към началото на култура Коджадермен-Гумелница-Караново VI). Те са с близки размери и форма (обр. 2.1). Различна е обработката на повърхността. При аналогичните съдове външната повърхност е огрубена с барботина, образуваща дъговидни, вертикални или коси линии, или набодени с пръсти ямички по тялото на предмета. Това ги причислява към т. нар. груба или кухненска керамика. Два от тях са намерени в жилища, но не носят следи от опушване в долната част, наблюдаващо се при други типове керамични форми.

Съдове с вътрешна хоризонтална преграда са известни в праисторията, но се срещат рядко. По-разпространени са във вид на пръстеневидни стеснения от вътрешната страна в основата на шията при големите хранилища от късния халколит. Обикновено са с ширина 2-3 см на определено разстояние под устието, като е оставен дос-

Обр. 2. Съдове от Русенската селищна могила (рисушки Р. Йорданова)

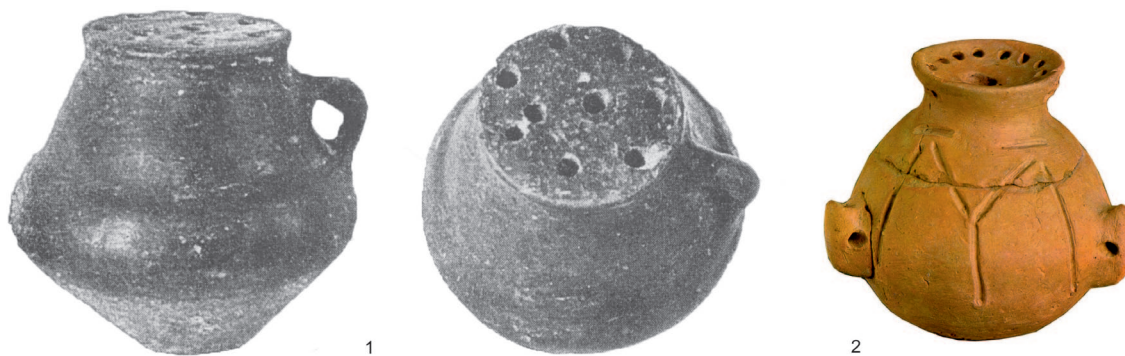
Fig. 2. Vessels from Rousse tell (drawings by R. Yordanova)

татъчно широк отвор за нормално използване. Известни са от Заминец (Георгиева 2012, Табло 17.4; Николов 1975, 17, № 49), Созопол, Козарева могила¹, Пиетреле². В Русенската селищна могила също са намерени много фрагменти от подобни съдове (обр. 2.2), повечето от които в сигурен жилищен контекст (Георгиев, Ангелов 1952, 144, обр. 124, 125; 1957, 73). При тях липсват допълнителни отвори на вътрешната преграда, като най-приемливата интерпретация е, че върху тях са закрепвани капаци (Георгиев, Ангелов 1957, 73) или други съоръжения (цедки, фунии, плат?) за прецеждане или пресяване. Разглежданият тук предмет е значително по-малък от тях, както и от тези от Созопол, Козарева могила и Пиетреле.

Много по-редки са изцяло затворените съдове чрез хоризонтална преграда с различни по големина отвори в нея. Близък аналог на находката от Русе е предмет от Езерово (обр. 3.1). Той е с по-малки размери, висок е 8,1 см. Общата форма е същата – дълбоко затворено съдче с шия. За разлика от русенския, който се доближава по характеристики най-много до гърнетата, съдът от Езерово може да бъде отнесен към фината керамика. Има по-висока конична шия, силно изпъкнала навън средна част и значително пропорционално по-малко дъно. Една малка дръжка е прикрепена вертикално върху шията. Повърхността е огладена, излъскана и покрита с т. нар. псевдофирнис, който е характерен за този обект. Устието е изцяло затворено с преграда, пробита с девет еднакви по големина отвори – седем по периферията и два в централната част. В първичната публикация е интерпретиран като солница (Todorova, Topčeva 1975, 42, Taf. 16.1). Друга и по-вероятна интерпретация е използването му като дрънкалка (Georgieva, Milanov 2005, 13, 15-16). За това свидетелства наличието на

1 Непубликувани материали. Благодаря на доц. д-р Петя Георгиева за предоставената ми информация.

2 Лични наблюдения от сезон 2015.

Обр. 3. Съдове с хоризонтална преграда: 1. от Езерово
(по Todorova, Tončeva 1975, Taf. 16.1; 2). 2. от Блатне (по Pavúk 1981, 4)

Fig. 3. Vessels with a horizontal wall on the rim: 1. from Ezerovo
(after Todorova, Tončeva 1975, Taf. 16.1; 2); 2. from Blatné (after Pavúk 1981, 4)

миниатюрен предмет във вътрешността му, който при движение издава звук³.

Друг интересен аналог е миниатюрно съдче от Блатне, Словакия (обр. 3.2). То е с височина 6,3 см, със сферично тяло и конична шия. Устието представлява вдлъбната навътре стена, с един централен кръгъл отвор и единадесет косо пробити отвора от-страни. Има три вертикални дръжки, разположени в най-издутата част, също пробити хоризонтално, вероятно за шнур. В основата на шията също личи отвор. Намерено е в колективен детски гроб, в който присъства и скелет на куче (Pavúk 1981, 4, 72, 97). Украсата представлява М-образен врязан мотив с две симетрични къси хоризонтални врязани линии отгоре, наподобяващ схематизирана човешка фигура. Този мотив е типичен за желиезовската група, към която спада и Блатне (Pavúk 1981, 54). Предметът е отнесен към втората половина на V хил. пр. Хр. (Pavúk 1981, 97).

Представените аналози произхождат от различни праисторически култури и различен контекст, но биха могли да дадат възможни интерпретации за съда от Русе. Сравнявайки го с тези от Езерово и Блатне, преградите изглеждат близки, но има редица различия, пораждащи съмнения за еднаквата им функция. На първо място може да се отбележат значително по-големите размери на съд № 1. По форма и големина той отговаря повече на аналогични съдове от могилата, вероятно използвани за приготвяне или складиране на различни видове храни и течности. Предметите от Езерово и Блатне са с много по-малки размери, дори биха могли да бъдат причислени към дребните находки. Това предполага различна употреба.

Второ, особеностите на преградите също се различават. При двете по-малки съдчета преградата е положена директно на устието, докато при този от Русе е в основата на шията. Само предметът от Блатне, подобно на русенския, има централен по-голям отвор и периферни по-малки, но е украсен и има дръжки с отвори за окачване. Тези особености, както и археологическият контекст, в който е намерен, насочват към използването му като дрънкалка (Georgieva, Milanov 2005, 18; Pavúk 1981, 72). Вероятно дрънкалки са полагани в детските гробове, за да пазят притежателите им от лоши сили в задгробния живот (Georgieva, Milanov 2005, 20).

Въпреки че хоризонталната преграда пречи за използването му като обикновен съд за съхранение, функцията на съд № 1 е по-скоро свързана с ежедневните дейности на населението. От днешна гледна точка е трудно да се разгадае конкретната му

3 Благодаря на д-р Владимир Славчев за допълнителната информация за предмета.

Обр. 4. Съдове с вертикална преграда: 1. съд № 2 от Русенската селищна могила (рисушка и снимки Р. Йорданова); 2. от ареала на култура Гумелница в Румъния (по A "Lost" Civilization: Gumelnița); 3-4. от ареала на култура Триполие (по Бидейко Бурдо 2004, 91, 139, 195)

Fig. 4. Vessels with a vertical separating wall: 1. vessel № 2 from Rousse tell (drawings and photos by R. Yordanova); 2. from Gumelnița culture (after A "Lost" Civilization: Gumelnița); 3-4. from Cucuteni-Trypillian culture (after Бидейко Бурдо 2004, 91, 139, 195)

употреба. Допълнителни анализи биха помогнали за изясняване на ролята на тази категория съдове в бита.

Съдове с вертикална преграда

Вторият вид рядко срещани съдове са тези с вертикални прегради, разделящи вътрешното пространство на различни по брой и големина части.

Описание и данни за местонамирането на съд № 2

Първият пример (№ 2) е малка биконична, почти цилиндрично-конична чашка (обр. 4.1). Височината ѝ е 6,6 см, диаметърът на устието – 7,2 см. Тя е с кафява, добре загладена повърхност и е без украса. Вътрешността ѝ е разделена на две сравнително еднакви части чрез вертикална плътна преграда с дебелина 0,8 см. Предметът е реставриран частично, но няма съмнение за разположението и особеностите на преградата.

За съд № 2 има най-конкретна информация за контекста на намиране. Според инвентарните книги е открит в жилище на дълбочина 1,50 м, в западния сектор на могилата от екипа на Георги Георгиев и Никола Ангелов през 1951 г. За съжаление за част от разграничените от тях хоризонти няма никакви данни. Такъв е случаят и с т.нар. VIII хоризонт, обхващащ пласта между 1,40-1,60 м дълбочина (Георгиев, Ангелов 1957, 52), в който попада и въпросният съд. Всички проучени в периода 1948-1953 г. хоризонти се отнасят към III фаза на култура Коджадермен-Гумелница-Караново VI (Попов 1996, 42; Тодорова 1986, 74).

Обр. 5. Съд № 3 от Русенската селищна могила (рисунка и снимки Р. Йорданова)

Fig. 5. Vessel № 3 from Rousse tell (drawings and photos by R. Yordanova)

Паралели

Съдове с вътрешни вертикални прегради се срещат рядко в научната литература. Сходен на съд № 2 предмет е намерен в ареала на култура Гумелница в Румъния (обр. 4.2). Повече паралели се намират в Триполската култура. Три от тях са зооморфни чашки с вътрешна преграда (обр. 4.3; 4.4), интерпретирани като ритуални съдове (Відейко, Бурдо 2004, 91, 139, 195). Четвъртият има сходна интерпретация. За всички тях е отбелязано, че наподобяват античните керноси (Відейко, Бурдо 2004, 186), които се свързват с различни религиозни ритуали и погребални практики (Дончева 2004, 23-25).

Описание и данни за местонамирането на съд № 3

Другият съд с вертикална преграда (№ 3) е ниска конична паница с прави стени (обр. 5). Диаметърът на устието е 24-25,5 см, а на дъното – 21,4 см. Височината е 6

см. Има триъгълен чучур, разположен непосредствено под устието. При чучура, от вътрешната страна на устийния ръб, е оформена къса хоризонтална преграда, направена за да не прелива течността при изливане през чучура. Тъй като е със следи от силно вторично горене, оригиналната му повърхност не може да бъде определена. Добил е червеникаво-кафяв цвят и е леко деформиран от огъня. Вътрешният му обем е разделен на четири чрез три успоредни вертикални прегради с дебелина 1,1-1,5 см, разположени перпендикулярно на оста на чучура. Те, както и стената на съда, са с минимални разлики в дебелина и височина. В основата на преградите, непосредствено до дъното, има дупки с диаметър около 1 см, разположени на една линия с чучура.

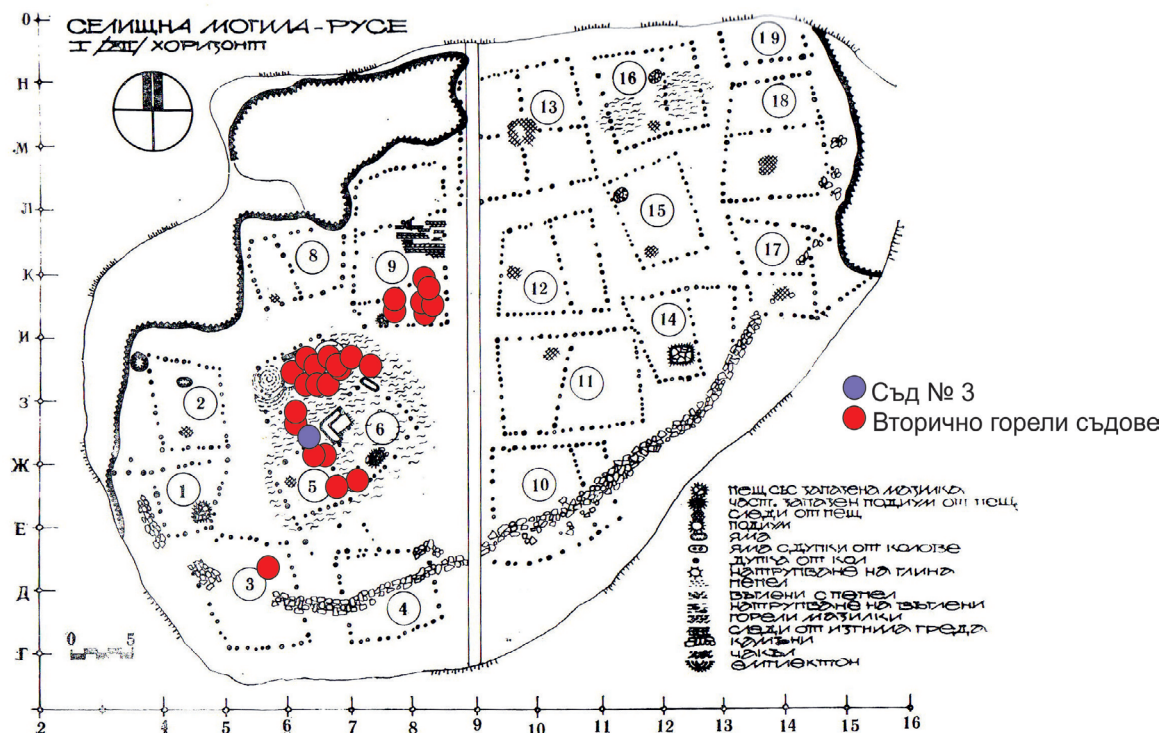
Подобно на двата представени тук предмета от Русе, за археологическия контекст на съд № 3 също няма напълно ясни данни. В случая проблемът е, че е намерен в първи хоризонт от възобновените през 1986 г. разкопки на могилата, т.е. след подравняване на терена с помощта на багер и отнемане на пласт с дебелина близо 1 м (Кънчев и др. 1987, 25). В този смисъл хоризонтът не представлява археологически обособен пласт, а изкуствено създаден механичен. Въпреки това, базирайки се на дневниците от разкопките за 1986 г., ясно се обособява поне една горяла структура, вероятно постройка, в рамките на квадрати Ж5, Ж6, Ж6, И6, Е7, Ж7, Ж7, И7, части от И8 и К8 с дебелина 0,35 м. Това потвърждават четиридесетте цели и реставрирани съда и капака (от общо осемдесет и два съда), носещи следи от подлагане на силен огън. Полагайки координатите на изпечените вторично предмети на плана от изкопаното ниво, отчетливо се разграничава участък, който би следвало да отговаря на една горяла постройка в рамките на квадрати И6, И7, Ж6, Ж6 и Ж7 (обр. 6). Вероятно други сгради се намират в очертанията на квадрати К7 и К8, и Д5 отделно.

Съд № 3 е намерен в кв. 36, включен в най-голямата горяла структура. Оттам произхождат още седемнадесет съда (обр. 7). Поради близките паралели с керамичните форми от XI-XIII хоризонт от селищната могила Овчарово (Тодорова и др. 1983, Табло 80-87), е възможно структурата да бъде отнесена към края на II фаза – началото на III фаза на култура Коджадермен-Гумелница-Караново VI.

Паралели

Въпреки многообразието на форми в периода на късния халколит, съдове с множество вътрешни прегради не се откриват. Единствените подобни находки, срещащи се в култура Коджадермен-Гумелница-Караново VI са тройните или четворни малки съдове, свързани помежду си с кухи тръбички. У нас такива са намерени в Мечкюр (Николов 2006, 101; Petrova 2007, 59, fig. 9.1), Овчарово (Тодорова и др. 1983, Табло V, Табло 82.1) и Хотница (Тодорова 1979, обр. 31), а на север от р. Дунав – и в Гумелница и Витанеци (Voinea 2005, Pl. 96). Тъй като част от тях са открити в жилищен контекст и са украсени с графитни орнаменти, В. Войня смята, че имат религиозна функция и вероятно са свързани с култа към дома (Voinea 2005, 45).

Подобно на съд № 1 и при № 3 се намират далечни паралели. В този случай се касае за специфичен предмет от *Хайдубъосьормен*, Унгария (обр. 8), принадлежащ към културата на линейната керамика. Представлява сравнително нисък коничен съд с овална форма и заоблени ръбове на дъното. Необичайното при него са двете успоредни каналчета от вътрешната страна на дъното, които завършват с малки отвори в двете къси срещуположни стени. Освен тях са оформени още по три по-къси перпендикулярни улея, вливащи се в дългите. Те са разположени симетрично от двете им страни. Трябва да се отбележи, че е намерен в яма в селището, в много фрагменти-

Обр. 6. План на I (XII) хоризонт на Русенската селищна могила
(по Кънчев и др. 1987, обр. 2.1)

Fig. 6. The plan of construction level I/XII of Rousse tell (after Кънчев и др. 1987, обр. 2.1)

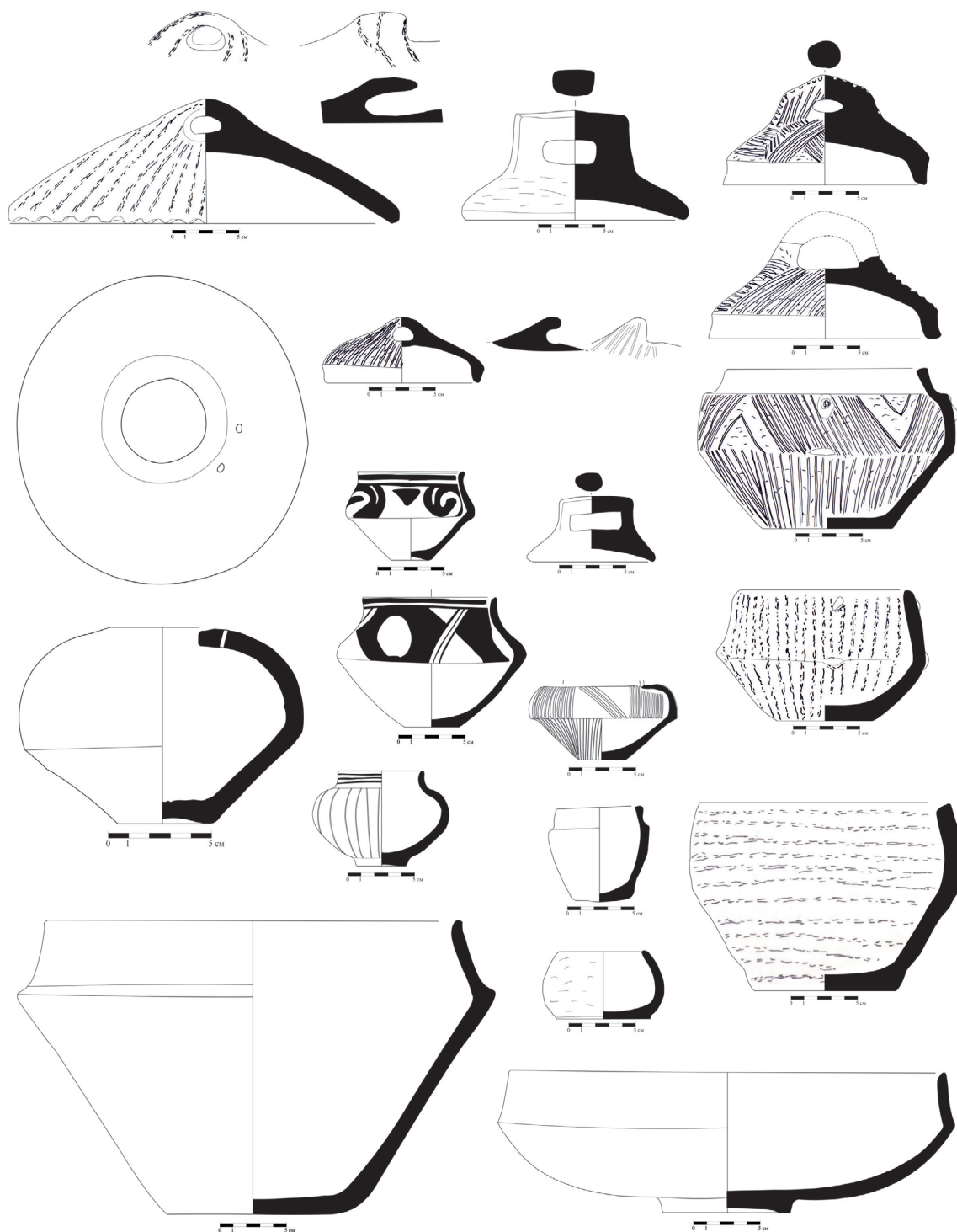
рано състояние, поради което реконструкцията му не е съвсем сигурна (Hajdú, Nagy Emese 2015, 27).

Въпреки че няма вътрешни прегради, съдът наподобява този от Русе по наличието на свързвани отвори и приспособление за изливане. Интересни са идеите за възможното му предназначение. Някои смятат, че е с чисто утилитарна функция, а други – с култова. В подкрепа на първото мнение се изказва Я. Макай. На базата на фрагменти от подобни предмети, той смята, че те са използвани в производството на вино, допускайки познаването на лозарството и винарството в този ранен етап от човешкото развитие. Предполага, че съдът е само част от процеса. Според него е възможно чрез отворите на каналите течността да се излива в друг съд, той от своя страна в съоръжения като преси, тръби, филтри и други подобни (Makay 1963, 19, 26). Друго предположение е, че е използван за направа на млечни продукти – сирене или извара – като отворите в дъното са служели за изтичане на суроватката. Допуснато е и използването на съда за приготвяне на сокове от различни плодове и билки (Makay 1963, 19).

Други автори причисляват съдовете с вътрешни прегради към култовите съдове – купи за изгаряне или за кръвни жертвоприношения. За предмета от Хайдубьосьормен 3. Хайду и Г. Над Емеше смятат, че има именно такава ритуална употреба (Hajdú, Nagy Emese 2015, 29-30).

Възможна функция на съд № 2 и съд № 3

От Русенската селищна могила произлизат множество цилиндрично-конични чашки и конични паници без вътрешни прегради с отделни разлики в украса и оформление на устието. С голяма доза сигурност те могат да бъдат причислени към грубата керамика, предназначена за приготвяне на храна и течности. При съд № 3

Обр. 7. Керамичен инвентар от горяла сграда, в която е намерен съд № 3
(рисунки Р. Йорданова)

Fig. 7. Ceramic vessels from a burnt building where vessel № 3 was found
(drawings by R. Yordanova)

наличието на чучур и отвори във всяка преграда свидетелстват, че е използван за прецеждане и смесване. Възможно е във всяко едно разделение да са се поставяли различни продукти, билки или плодове например, които при заливане с вода да са давали разнообразни вкусове и аромати. Би могло да се допусне също, че течността е

Обр. 8. Керамичен съд от Хайдубьосьормен (по Hajdú, Nagy Emese 2015, 3 kép)

Fig. 8. A vessel from Hajdúböszörmény (after Hajdú, Nagy Emese 2015, 3 kép)

преминавала през различни вещества, играещи ролята на филтри, преди да премине през чучура.

Що се отнася до съд № 2, особеностите му насочват към използване при съхранение на сухи продукти. Тъй като обемът му е малък, не е ясна причината за допълнителното свиване чрез вътрешна преграда. Следвайки съвременните аналогии, вероятно се е използвал за съхранение на две различни, но еднакви по необходимост съставки, използвани в домакинството.

Трите представени съда принадлежат на различни етапи на обитаване на могилата. Очевидно е, че конкретното предназначение на всеки от тях е различно. И при трите съда формите не са уникални, а са близки до „стандартни“ форми за съответните етапи от развитието на селището. За два от тях има данни, че са намерени в жилищен контекст. Това предполага интерпретирането им като битови предмети, използвани в ежедневието.

Освен по наличието на прегради съдовете си приличат и по оформянето на външната повърхност. Тя е грубо загладена, но не излъскана. Липсва украса. Колкото и изкушаваща да е идеята да бъдат причислени към култовите предмети, почти нищо не подсказва подобно предназначение. Най-вероятно те са използвани от пра-

историческите хора за дейности в домакинството и приготвянето на разнообразни храни и течности.

Цитирана литература

- Відейко, М., Бурдо, Н. 2004 (eds) *Енциклопедія Трипільської Цивілізації, Том 1, книга перша*. Київ: Корпорації „Індустріальна спілка Донбасу“ ЗАТ „Петроїмпекс“.
- Георгиев, Г., Ангелов, Н. 1952. Разкопки на селищната могила до Русе през 1948-1949 г. *Известия на Археологическия институт XVIII*, 119-194.
- Георгиев, Г., Ангелов, Н. 1957. Разкопки на селищната могила до Русе през 1950-1953 г. *Известия на Археологическия институт XXI*, 41-128.
- Георгиева, П. 2012. *Керамиката на култура Криводол–Сълкуца*. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“.
- Дончева, И. 2004. Ролята на керносите в култовата практика на населението от района на Попово. *Попово в миналото 4*, 23-33.
- Йорданова, Р. 2015. Русенската селищна могила – характеристика и проблеми. *Българско е-Списание за Археология. Supplementa 4*, 29–42.
- Костов, Д. 1926. Предисторическата могила до Русе. *Годишник на Народния музей за 1922-1925 год*. София, 57-71.
- Кънчев, К., Иванов, Д., Великова, Е., Кожухаров, Р. 1987. Разкопки на Русенската селищна могила през 1968 г. *Годишник на музеите в Северна България XIII*, 25-41.
- Николов, Б. 1975. *Заминец*. София: Издателство наука и изкуство.
- Николов, В. 2006. *Култура и изкуство на праисторическа Тракия*. Пловдив: Летера.
- Попов, В. 1996. *Периодизация и хронология на неолитните и халколитни култури по поречието на р. Русенски Лом*. Русе: Авангард Принт ООД.
- Тодорова, Х. 1979. *Энеолит Болгарии*. София: София Пресс.
- Тодорова, Х. 1986. *Каменно-медната епоха в България*. София: Наука и изкуство.
- Тодорова, Х., Василев, В., Янушевич, З., Ковачева, М., Вълев, П. 1983. *Овчарово (Разкопки и проучвания 8)*. София: Издателство на БАН.
- Чернаков, Д. 2011. Интрамурални „погребения“ от Русенската селищна могила. *Известия на Регионален исторически музей – Русе XIV*, 7-53.
- Шкорпил, К. 1914. *Опис на старините по течението на р. Русенски Лом*. София: Царска придворна печатница.
- Georgieva, G., Milanov, P. 2005. Eneolithic clay rattles from Bulgaria – ways of interpretation. *Arheologia Bulgarica*, IX, 3, 13-22.
- Hajdú, Z., Nagy Emese, G. 2015. Különleges funkciójú, középső neolitikus tál Hajdúböszörmény Határából. *Ősrégészeti levelek 14*, 25-31.
- Makkay, J. 1963. Különös régészeti leletek a Jósza András Múzeumban. *Jósza András Múzeum Évkönyve 3*, 7-26.
- Petrova, V. 2007. Ceramic assemblage of the Late Chalkolithic Karanovo VI culture in Thrace: Phase I and II. *Acta Terrae Septemcastrensis*, VI, 53-72.

- Pavuk, J. 1981. *Umenie a život doby kamennej (Dávnoveké umenie Slovenska Ars Slovaca antiqua 13)*. Bratislava: Tatran.
- Todorova, H., Tončeva, G. 1975. Die äneolithische Pfahlbausiedlung bei Ezerovo im Varnasee. *Germania*, 53, 30-46.
- Voinea, V. 2005. *Ceramica complexului cultural Gumelnița-Karanovo VI. Fazele A1 și A2*. Constanța: Ex-Ponto.
- A "Lost" Civilization: Gumelnița. http://www.cimec.ro/arheologie/gumelnita/gumelnita_engl/cd/default.htm (12.04.2016).

Rare ceramic vessels from Rousse tell

Rumyana Yordanova

(summary)

Rousse tell is one of the well-known Bulgarian prehistoric sites. It was fully excavated during four main archaeological campaigns in the period of 1904-1990. As a result, a large amount of finds and ceramic vessels enters the museum funds. Some of them bear specific features that differ them among the others. These features are inner separating walls that divide the interior of the vessels into several parts of different size. Depending on the place of the inner wall two kinds of vessels could be distinguished – with horizontal and vertical walls.

Only one vessel represents the first kind. It has a cylindrical neck, convex middle and conical lower part. It is 14 cm high. In the interior, near the base of the neck, a horizontal wall was placed. Eleven orifices were made in it – central oval-shaped bigger one and ten smaller ones around it. The vessel was found during 1921-1922 campaign but there is no further data for its archaeological context.

Two vessels have one or more vertical inner walls. The first one is a cup with cylindrical upper and conical lower part. Its height is 6.6 cm. The interior is divided into two equal parts by one vertical separating wall without orifices. The vessel was found in a house in 1951, at 1.50 m depth from the surface.

The third presented vessel is a conical dish with a spout made exactly under the rim. It is 24-25.5 cm in diameter and 6 cm height. Three vertical separating walls divide the interior into four hollows. The latter were connected through three small round orifices made in the base of each inner wall. They are formed in one line with the spout. The archaeological context of the dish is unclear but on the base of indirect information the presumable context could be suggested. Most probably it was found in a burnt house together with 17 other ceramic vessels.

All three vessels come from different layers but belong to Kodzhadermen-Gumelnitsa-Karanovo VI culture. Vessels with inner separating walls are rare in prehistory. Some of them are interpreted as rattles, others – as cult objects. Since the three vessels from Rousse tell are roughly smoothed and because of the lack of any decoration, it could be suggested that they were used in everyday life for preparing different food and liquids.